

Милош РАДОВАНОВИЋ*

УПОТРЕБА ТРАКТОРА И ОСИГУРАВАЈУЋЕ ПОКРИЋЕ

Резиме

Овај чланак бави се питањем осигуравајућег покрића за штету проузроковану трактором. Најпре се разматра да ли прописи Европске уније захтевају од држава да власницима трактора наметну обавезу осигурања од одговорности исто као имаоцима других моторних возила.

Недоумице да ли су штете проузроковане трактором покривене осигурањем могу се јавити у земљама у којима трактори морају бити осигурани од одговорности. Двоумљења нема у случају кад штета буде изазвана на путу приликом употребе трактора као превозног средства. Дилему изазива питање да ли би ризик настанка штете на површинама које нису намењене ни прикладне за обављање саобраћаја, а трактори се користе и на таквим површинама, требало да буде покрiven обавезним осигурањем. Осим као превозно средство, трактор се може користити и као самоходна радна машина, али и као извор кинетичке енергије који покреће друге статичке уређаје у пољопривреди. Постојање осигуравајућег покрића у ситуацији када се трактор користи као самоходна радна машина и као погонско средство за друге уређаје може бити спорно. Аутор ће, полазећи од праксе Суда правде Европске уније, покушати да уклони наведене недоумице.

Кључне речи: осигурање, осигурање од аутоодговорности, употреба моторног возила, трактор, Суд правде Европске уније.

I Увод

Пољопривреда је значајна грана у привреди Републике Србије.¹ Употреба трактора учестала је у савременој пољопривредној производњи

---

* Докторанд, правни заступник у Удружењу осигуравача Србије

у Србији.² Опасне ствари јесу покретне и непокретне ствари чији положај, или употреба, или особине, или само постојање представљају повећану опасност штете за околину.³ Трактор се према давно установљеној судској пракси може квалификовати као опасна ствар.⁴

Трактор се може користити као превозно средство у друмском саобраћају, као самоходна радна машина за извођење пољопривредних и других радова или као погонско средство – извор кинетичке енергије за друге машине које се не крећу. У сва три случаја трактор јесте извор повећане опасности наступања штете.

Штета потекла од радне машине као што је трактор, врло лако може изазвати дилему да ли је реч о штети која је покривена, односно која мора бити покривена обавезним осигурањем. Поставља се питање да ли обавеза осигурања од одговорности за штету проистеклу из употребе моторног возила важи и за трактор. Након потврдног одговора на ово питање јавља се ново питање – питање када се штета проузрокована трактором може сматрати штетом насталом услед употребе моторног возила. Проблем у тумачењу појма употребе моторног возила у пракси се најчешће јавља управо код самоходних радних машина као што су трактори.⁵

Штете настале услед употребе трактора као превозног средства на јавним путевима изазивају најмање дилеме. У таквим ситуацијама може бити спорно једино да ли се власник трактора осигурао од одговорности за штету коју проузрокује употребом трактора као моторног возила,

-
- 1 Пољопривреда, шумарство и рибарство, према подацима Републичког завода за статистику учествују са 8,3% у формирању бруто домаћег производа Републике Србије. Републички завод за статистику, Бруто домаћи производ Републике Србије 2012, доступно на: <http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/PublicationView.aspx?pubKey=41&pubLevel=1&pubType=2&pubKey=2114>, 10.2.2018.
  - 2 Према подацима Републичког завода за статистику у Републици Србији има 597.816 трактора. Републички завод за статистику, *Попис пољопривреде 2012. - Пољопривреда у Републици Србији, Књига I*, Београд, 2013, стр. 13, доступно на: <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2012/PP-knjiga1.pdf>.
  - 3 Михајло Константиновић, *Облигације и уговори - Скица за законик о облигацијама и уговорима*, Правни факултет у Београду, Београд 1969, члан 136.
  - 4 Вид. Драгослав Вељковић, „Облигационо право кроз коментар Закона о облигационим односима“, Пословни биро, Београд 2005, стр. 198.
  - 5 Милан Виршек, „Појам употребе моторног возила у осигурању од аутоодговорности – пресуда Суда правде ЕУ у предмету Внук – Заварovalница Триглав, д.д.“, у: *Право осигурања, управа и транспарентност – основе правне сигурности* (ур: Слободан Јовановић, Јован Славнић, Пјерпаоло Марано), Палић 2015, стр. 240.

односно да ли се по прописима морао осигурати од те одговорности. Штета произашла из саобраћајне незгоде, која је настала због тога што возач трактора није поштовао прописе о безбедности саобраћаја на путевима, несумњиво јесте штета произашла из употребе трактора као превозног средства.

Недоумице се могу јавити када је трактор употребљен као радна машина за извођење пољопривредних радова ван површина на којима се обавља саобраћај, као и у случају када је трактор у мировању употребљен као погонско средство – извор кинетичке енергије за друге пољопривредне машине. Да ли штете настале на површинама које нису намењене и нису прикладне за обављање саобраћаја могу бити покривена обавезним осигурањем моторних возила? Да ли се штета проузрокована трактором при обављању пољопривредних радова може квалифиkovati као штета настала услед употребе моторног возила?

Суд правде Европске уније одлучивао је о овим питањима. Тумачење Европског суда правде појашњава правила из комунитарних прописа. На тај начин тумачење европског суда може се разумати као саставни део тих правила. Интерпретативне пресуде Европског суда правде фактички имају *erga omnes* дејство, које се може упоредити са *erga omnes* дејством пресуда врховних националних судова у континенталним правним системима. Национални судови требало би да их поштују, имајући у виду ауторитет суда који их је донео. Судови држава чланица Европске уније по правилу уважавају тумачења која су дата у пресудама Суда правде Европске уније.⁶

Европске интеграције Републике Србије захтевају усклађивање домаћих закона са правом Европске уније. Постоји схватање да би одредбе домаћих прописа, које су у складу са прописима Европске уније, требало да се примењују онако како се примењују у Европској унији, тј. да приликом њиховог тумачења треба узети у обзир праксу Суда правде Европске уније.⁷ Није довољно да у домаћем закону буду употребљени термини које користе директиве Европске уније. Императив европских интеграција тражи да се предузме један корак више. Потребно је да домаћи судови правне стандарде коришћене у европским прописима схватају

6 Небојша Раичевић, “Дејство одлуке Европског суда правде о претходном питању”, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 68/2014, стр. 900-901.

7 Маја Станивуковић, “Право Европске уније и судови у Србији”, *Зборник Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1/2012, стр. 212.

на сличан начин као и европски суд. Тако ће се постићи суштинско усклађивање права, а не само терминолошко усклађивање прописа.

Овај рад ће покушати да одговори на питање када би штета проузрокована трактором требало да буде покривена обавезним осигурањем. Пре него што се упусти у то питање, аутор ће размотрити да ли се за трактор мора закључити уговор о осигурању од одговорности. Одговор на постављена питања биће тражен у праву Европске уније.

II Обавеза осигурања трактора

1. Обавеза осигурања трактора у Европској унији

Важећи пропис Европске уније који утврђује обавезу осигурања од грађанскоправне одговорности за штету у погледу употребе моторних возила јесте Директива Скупштине и Савета 2009/103 од 16. септембра 2009. године која се односи на осигурање од грађанскоправне одговорности у вези са употребом моторних возила и установљавањем обавезе да се осигура од те одговорности, *Службени лист Европске уније* L 263/11 (даље: Кодификована директиве). Под појмом возило у смислу Кодификоване директиве подразумева се свако моторно возило намењено за копнени саобраћај, које покреће механичка снага, али које се не креће по шинама, као и свако прикључно возило било прикључено или не.⁸ Кодификована директиве дефиницију возила преузела је из Директиве Савета 72/166/EЕЗ од 24. априла 1972. године о усклађивању закона држава чланица у односу на осигурање од грађанске одговорности у погледу употребе моторних возила, *Службени лист Европске заједнице* L 103/72 (даље: Прве директиве).⁹

Комунитарни пропис Европске уније дефинише моторно возило независно од тога за шта се употребљава или за шта се може употребљавати. Чињеница да се трактор може употребљавати као пољопривредна машина нема утицај на тачност тврђење да трактор одговара појму возило из Прве директиве, односно Кодификоване директиве. Пољопривредни трактор требало би сматрати возилом у смислу наведених прописа Европске уније.¹⁰

8 Члан 1. тачка 1) Кодификоване директиве.

9 Члан 1. тачка 1) Прве директиве.

10 Суд правде Европске уније, пресуда C-162/13 од 4. септембра 2014. године, <http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013CJ0162&from=EN>, 15.02.2018. (даље: пресуда C-162/13) тачка 38. и Суд правде Европске уније, пресуда C-514/16 од 28.

Држава чланица дужна је да предузме све одговарајуће мере како би обезбедила да грађанскоправна одговорност за штету насталу услед употребе моторног возила, које се уобичајено налази на њеној територији, буде покривена обавезним осигурањем.¹¹ Пропис Европске уније допушта државама да уведу одређене изузетке од ове обавезе. Држава националним прописом може предвидети да одређени субјекти јавног права (па чак и субјекти приватног права) нису дужни да се осигурају од одговорноси за штету проузроковану моторним возилом.¹² Изузимање од обавезе закључивања уговора о осигурању може се учинити и с обзиром на врсту возила. Чланица Европске уније овлашћена је да пропише да одређене врсте возила или возила за која се издају посебне регистарске таблице, не морају бити осигурана од одговорности.¹³ Војна возила, односно возила оружаних снага, јесу најучесталији пример изузимања од обавезе осигурања у праву европских држава.¹⁴

Држава која постави изузетке од обавезе осигурања моторних возила, без обзира на то да ли је изузетак учињен с обзиром на субјекта који је ималац возила или с обзиром на врсту возила, односно регистарске таблице, има одређене обавезе према Европској комисији и другим чланицама Европске уније. Држава је дужна да сачини попис субјеката (правних лица или физичких лица) који нису дужни да осигурувају своја возила. Ако је изузетак учињен с обзиром на врсту возила држава је дужна да сачини списак врста возила која се не морају осигурати. Чланица Европске уније те спискове, односно пописе мора доставити Европској комисији ради објављивања, као и другим државама чланицама.¹⁵

новембра 2017. године, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=197180&pageIndex=0&dodang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=959966>, 15.02.2018 (даље: пресуда С-514/16) тач. 28. и 29.

11 Члан 3. став 1. Кодификоване директиве и члан 3. став 1. Прве директиве.

12 Члан 5. став 1. Кодификоване директиве и члан 4. тачка а) Првде директиве.

13 Члан 5. став 2. Кодификоване директиве и члан 4. тачка б) Прве директиве.

14 Према списку изузетака од обавезе осигурања моторних возила, доступном 14. фебруара 2018. године на интернет сајту Европске комисије на адреси: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/insurance-and-pensions/motor-insurance_en 19 држава чланица Европске уније изузело је војна возила, односно возила која припадају војсци, из обавезног осигурања. Према члану 11. домаћег Закона о обавезном осигурању у саобраћају („Службени гласник РС“, бр. 51/09, 78/11, 101/11, 93/12 и 7/13) (даље: ЗООС), обавеза осигурања не важи за превозна средства Војске Србије.

15 Вид. 5. ст. 1. и 2. Кодификоване директиве и члан 4. тач. а) и б) Прве директиве.

Трактор се несумњиво може подвести под дефиницију возила из комунитарних прописа Европске уније. Међутим, то још увек не значи да је држава дужна да пропише обавезу осигурања од одговорности за штету проузроковану трактором. Одређене чланице Европске уније, нпр. Република Финска и Република Малта, искористиле су могућност да пољопривредна возила, односно тракторе, као врсту возила посебно искључе из обавезе осигурања.¹⁶ Суд правде Европске уније сматра да за трактор који се уобичајено налази на територији државе чланице постоји обавеза осигурања од одговорности, осим када та држава, у складу са европским прописима, трактор као тип возила изузме из обавезног осигурања.¹⁷

2. Обавеза осигурања трактора у Републици Србији

Обавезно осигурање од одговорности ималаца моторних возила уведено је у домаће право 1976. године.¹⁸ Позитивни пропис који у Републици Србији уређује обавезно осигурање власника моторних возила од одговорности за штету проузроковану тим возилима, јесте ЗООС. Моторно возило је једно од превозних средстава за које се у Републици Србији мора закључити уговор о осигурању од одговорности. Питање да ли се неко возило сматра моторним возилом од одлучујућег је значаја за обавезу осигурања. ЗООС непосредно не дефинише ни једно превозно средство. Дефинисање поједињих врста превозних средстава која морају бити осигурани (моторно возило, ваздухоплов и чамац), ЗООС препушта законима који уређују одговарајућу област саобраћаја.¹⁹ Обављање саобраћаја на путевима, односно безбедност саобраћаја на путевима, уређује Закон о безбедности саобраћаја на путевима („Службени гласник РС, бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13, 55/14, 96/15 и 9/16) (даље: ЗОБС).

ЗОБС дефинише моторно возило као возило које се покреће снагом сопственог мотора, које је по конструкцији, уређајима, склоповима и

16 Opinion of Advocate General Paolo Mengozzi, delivered on 26 February 2014, Case C-162/2013 Damijan Vnuk vs Zavarovalnica Triglav d.d, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d0f130d50530e398f14249dba7b5a0113061ad65.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4PaNqLe0?text=&docid=148241&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=80709>, 15.2.2018. (даље: Opinion of Advocate General Paolo Mengozzi C-162/13), тачка 15.

17 Пресуда С-162/13 тачка 40. и пресуда С-514/16 тачка 30.

18 Јасна Пак, *Право осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд 2013, стр. 248; Катарина Иванчевић у: Драган Мркишић, Здравко Петровић, Катарина Иванчевић, *Право осигурања*, Правни факултет Универзитета Унион, Службени гласник, Београд 2014, стр. 303.

19 Члан 3. тачка 2) ЗООС.

опреми намењено и оспособљено за превоз лица, односно ствари, за обављање радова, односно за вучу прикључног возила, осим шинских возила.²⁰ Дефиниција моторног возила из важећег домаћег закона у битном се поклапа са дефиницијом возила из Прве, односно Кодификоване директиве. Такође, ЗОБС је дефинисао трактор као врсту моторног возила.²¹ По позитивним прописима трактор несумњиво јесте моторно возило.

Српски прописи ни једну врсту моторних возила не изузимају из обавезног осигурања од аутоодговорности, иако основ за такво изузимање постоји у праву Европске уније. Ималац трактора, исто као и власник било ког другог моторног возила, мора се осигурати од одговорности за штету која његовом употребом буде причинђена трећим лицима.

Штета проузрокована трактором у саобраћајној незгоди на путу у Србији мора бити покривена обавезним осигурањем од одговорности. Ако ималац трактора противно пропису није закључио уговор о осигурању, накнада штете оштећеном лицу ипак ће бити финансијски извесна. Оштећено лице можи ће да накнади штету из средстава гарантног фонда, јер се та средства користе ради накнаде штете проузроковане употребом моторног возила за које није био закључен уговор о обавезном осигурању.²²

Штета која буде проузрокована на јавном путу приликом употребе трактора као превозног средства треба *de lege lata* да буде покривена обавезним осигурањем од одговорности. Таква штета несумњиво се може квалификовати као штета настала услед употребе моторног возила. Међутим, трактор се може користити и ван саобраћајних површина, као радна машина за извођење радова у пољопривреди или као погонско средство - извора кинетичке енергије за неке друге уређаје. Одговор на питање да ли би штета која у таквим ситуацијама настане требало да буде покривена осигурањем од аутоодговорности, може се тражити у пракси Суда правде Европске уније.

III Штете настале ван саобраћајних површина

Трактори пољопривредне радове по природи ствари, врше ван јавног пута. Трактори радове најчешће обављају на различитим пољопривредним површинама које нису намењене ни прикладне за саобраћај

20 Члан 7. став 1. тачка 33) ЗОБС 2009.

21 Вид. члан 7. став 1. тачка 48) ЗОБС 2009.

22 Члан 76. став 1. тачка 1) и члан 91. став 1. ЗООС.

моторних возила. Штете проузроковане на таквим површинама изазваће више недоумица него штете проузроковане у саобраћају на путу.

Суд правде Европске уније у предмету C-334/16 разматрао је да ли обавезно осигурање возила покрива и штету насталу на терену који није прикладан за саобраћај. José Luís Núñez Torreiro, официр шпанске војске, учествовао је 28. јуна 2012. године у ноћним војним вежбама на војном полигону у шпанској покрајини Albacete. Он се као путник превозио у теренском возилу копнене војске типа Aníbal.²³ То возило се преврнуло, па је José Luís Núñez Torreiro задобио телесне повреде. У време незгоде предметно возило није се кретало површином намењеном за саобраћај возила с точковима, него по полигону за вежбу тенкова.²⁴

Ради накнаде штете настале услед телесних повреда José Luís Núñez Torreiro поднео је тужбу по основу обавезног осигурања од одговорности за штету проузроковану предметним возилом.²⁵ Суд првог степена одбио је тужбени захтев с образложењем да штета није настала услед употребе моторног возила, јер се возило Aníbal критичном приликом није кретало по површини која је намењена за саобраћај моторних возила. Материјалноправни основ за овакву одлуку представљао је члан 2. Краљевске уредбе 1507/2008 којом се одобрава Уредба о обавезному осигурању од грађанскоправне одговорности у области употребе моторних возила (*Real Decreto 1507/2008, por el que se aprueba el Reglamento del seguro obligatorio de responsabilidad civil en la circulación de vehículos a motor*) објављене у шпанском службеном гласилу (*Boletín Oficial del Estado*) бр. 222 од 13. септембра 2008. године. Према тој одредби, штете су покривене обавезним осигурањем моторних возила, ако су произашле из ризика који настаје приликом вожње на јавним и приватним путевима,

23 Возило типа Aníbal јесте теренско војно возило које се креће на точковима, односно које нема гусенице. У колоквијалном говору за таква и слична возила често се каже „џип“. Детаљне карактеристике возила Aníbal доступне су нају Министарства одбране Краљевине Шпаније на адреси: <http://www.ejercito.mde.es/en/materiales/vehiculos/Anibal.html?locale=en>.

24 Opinion of Advocate General Yves Bota, delivered on 14 June 2014, Case C-334/16 José Luís Núñez Torreiro vs AIG Europe Limited, Sucursal en España and Unespa — Unión Española de Entidades Aseguradoras y Reaseguradoras, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62016CC0334&from=LV_15.2.2018. (даље: Opinion of Advocate General Yves Bota C-334/16), тачка 13.

25 Краљевина Шпанија, за разлику од неких других европских земаља, возила која припадају војсци није изузела од обавезног осигурања од одговорности. Вид. списак изузетака од обавезе осигурања моторних возила у чланицама Европске уније доступан нају Европске комисије: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/insurance-and-pensions/motor-insurance_en.

гаражама и на паркиралиштима и површинама које су прикладне за саобраћај, као и на површинама које се често користе за саобраћај иако за то нису прикладне.²⁶

Тужилац је против првостепене пресуде изјавио жалбу. Другостепени суд, Провинцијски суд у Албасетеу (*Audiencia Provincial de Albacete*), посумњао је у сагласност цитирање одредбе шпанског прописа и члана 3. Кодификоване директиве. Провинцијски суд у Албасетеу сматрао је да национално право изузетке од обавезног осигурања возила може да пропише само под условима из члана 5. Кодификоване директиве.²⁷ Тај суд изнео је мишљење да по европском праву није дозвољено да место на коме је дошло до штете, буде критеријум на основу ког се искључује осигуравајуће покриће.²⁸

Провинцијски суд у Албасетеу, на основу члана 267. Уговора о функционисању Европске уније²⁹ обратио се Суду правде Европске уније ради тумачења одредаба чл. 3. и 5. Кодификоване директиве. Суштинско питање у овом поступку било је питање да ли је одредба националног прописа, која из покрића обавезног осигурања моторних возила искључује штете проузроковане на површинама које нису прикладне за саобраћај, усклађена са Кодификованом директивом.³⁰

Суд правде Европске уније пошао је од неспорне околности да је возило Aníbal критичном приликом коришћено као превозно средство. Таква употреба несумњиво се квалификује као „употреба возила“ у смислу члана 3. став 1. Кодификоване директиве. Европски суд имао је у виду чињеницу да се у конкретном случају возило кретало на војном полигону, где је забрањен приступ свим возилима осим возилима војске,

26 Opinion of Advocate General Yves Bota C-334/16, тач. 13, 24, и 16.

27 Члан 5. Кодификоване директиве признаје два критеријума на основу којих национално право може прописати изузетак из обавезног осигурања возила. Став 1. овог члана дозвољава државама чланицама да одређене субјекте (било да је реч о субјектима приватног или јавног права) ослободе обавезе осигурања возила. Ставом 2. прописано је да се националним правом може предвидети да одређене врсте возила, односно одређена возила која имају посебне регистарске таблице, не морају бити осигурана од одговорности.

28 Суд правде Европске уније, пресуда C-334/16 од 20. децембра 2017. године, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=198066&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=964083>, 15.02.2018. (даље: пресуда C-334/16) тач. 15, 16. и 17.

29 Уговор о функционисању Европске уније, доступно на: http://www.azzk.me/1/doc/Ugovor_o_funkcionisanju_EU.pdf, 15.2.2018.

30 Пресуда C-334/16, тачка 19.

као и чињеницу да површина по којој се возило кретало није прикладна за кретање возила с точковима (неко само возила с гусеницама). Међутим, суд правде оценио је да се по прописима Европске уније на основу тих чињеница не може ограничiti обавеза осигуравача. Национални пропис који из обавезног осигурања искључује штете проузроковане моторним возилима на површинама које нису прикладне за саобраћај, у супротности је са наведеном одредбом Кодификоване директиве.³¹

Европски суд у пресуди C-334/16 није се изјашњавао о могућности да се из обавезног осигурања искључе штете проузроковане приликом обављања пољопривредних радова.³² Ипак, на основу те пресуде може се закључити да штете које буду проузроковане на пољопривредним површинама, тј. ван саобраћаја, могу бити покривене обавезним осигурањем моторних возила. Чланица Европске уније и земља која тежи чланству у Унији, не би смела да донесе пропис који штете искључује из покрића обавезног осигурања возила само зато што су настале на површинама које нису прикладне за саобраћај. Судови држава чланица Европске уније, а и судови држава које теже чланству, домаће прописе требало би да тумаче у складу са ставовима Суда правде Европске уније. Национални судови због тога не би требало да прихватају тумачење права, по коме су штете настале на пољопривредним површинама искључене из обавезног осигурања од аутоодговорности.

Штета настала услед употребе моторног возила мора бити покривена обавезним осигурањем од одговорности, без обзира на место где је изазвана. Штета проузрокована трактором може бити покривена обавезним осигурањем и у случају када се штетни догађај одиграо на пољопривредној површини која није намењена ни прикладна за обављање саобраћаја.

IV Штете проузроковане трактором као самоходном радном машином

Трактор се на разне начине може употребљавати и као средство за рад. Врло је тешко разлучити када се такво возило „мешовите употребе“ користи као возило, а када само као средство рада. Та разлика може ути-

31 *Ibid*, тач. 32, 33, 34 и 36 и изрека пресуде.

32 Провинцијски суд у Албасету предложио је да се Суд правде Европске уније изјасни и о томе да ли национални пропис из обавезног осигурања може искључити штете проузроковане моторним возилом приликом вршења пољопривредних активности. Међутим, европски суд одбио је да се изјасни о том питању, јер оно није од утицаја на одлучивање у парничци коју је покренуо José Luís Núñez Torreiro. Вид. пресуду C-334/16 тач. 37, 39. и 40.

цати на оцену да ли је штета настала приликом употребе возила у смислу директиве, тј. на одлуку о постојању осигуравајућег покрића.³³

Директиве о осигурању од аутомобилске одговорности не дефинишу појам употреба возила.³⁴ Употреба возила у смислу прописа о обавезном осигурању, јесте правни стандард чије се значење одређује кроз судску праксу.³⁵ Потреба за уједначеном применом комунитарног права и начело једнакости, указују на то да би појмове из прописа Европске уније требало тумачити на уједначен и аутономан начин у целој Унији, осим када комунитарни пропис изричito упућује на национално право. Директиве Европске уније које се односе на обавезно осигурање возила, нису дале слободу државама чланицама да националним правом дефинишу појам употреба моторног возила. Одређивање значења појма, односно правног стандарда употреба моторног возила не може се препустити схватању сваке поједине државе чланице.³⁶

Суд правде Европске уније пресуду C-162/13 донео је поводом штетног догађаја који је изазвао трактор. Штету је претрпео Внук Дамијан 13. августа 2007. године, приликом складиштења бала сена у поткровље штале. Внук Дамијан се налазио на мердевинама, а трактор који је учествовао у складиштењу, крећући се ходом у назад, ударио је у те мердевине. Внук Дамијан је пао и задобио тешке телесне повреде.³⁷

Внук Дамијан тужио је осигуравајуће друштво код кога је предметни трактор био осигуран од аутоодговорности. Словеначки судови сматрали су да је полисом обавезног осигурања покривена штета која настане при употреби трактора као превозног средства, али не и штета која настане при употреби трактора као радне машине или погонског средства. Тужбени захтев Внук Дамијана због тога је био одбијен и у првом и у другом степену. Тужилац је изјавио ревизију. Врховни суд

33 Opinion of Advocate General Paolo Mengozzi C-162/13, тачка 17.

34 *Ibid*, тачка 32.

35 Нпр. Врховни суд Републике Словеније (*Vrhovno sodišče Republike Slovenije*) у разлозима решења (*sklep*) II Ips 415/2011 од 11. марта 2013. године, навео је како је „употреба возила“ правни стандард чије се значење одређује кроз судску праксу. *Vrhovno sodišče Republike Slovenije*, *sklep* II 415/2011, http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/vrhovno_sodisce_rs/2012032113073270/, 15.2.2018.

36 Пресуда C-162/13 тач. 41. и 42.

37 *Vrhovno sodišče Republike Slovenije*, *sodba* II 415/2011 од 20. октобра 2014. године, [http://www.sodnapraksa.si/?q=id:2012032113073270&database\[SOVS\]=SOVS&database\[I-ESP\]=IESP&database\[VDSS\]=VDSS&database\[UPRS\]=UPRS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&page=0&id=2012032113073270](http://www.sodnapraksa.si/?q=id:2012032113073270&database[SOVS]=SOVS&database[I-ESP]=IESP&database[VDSS]=VDSS&database[UPRS]=UPRS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&page=0&id=2012032113073270), 15.2.2018.

Републике Словеније прекинуо је поступак по ревизији и обратио се Суду правде Европске уније ради тумачења Прве директиве. Словеначки суд поставио је питање да ли се употреба трактора која је у конкретном случају довела до повреда Внук Дамијана, може квалифиkovати као употреба возила у смислу директиве.³⁸

Приликом утврђивања правог значења одредбе која се тумачи мора се узети у обзир и њен циљ. Међународни општи акти о осигурању од аутоодговорности, укључујући ту и директиве Европске уније, имају за циљ једноставно и правично обештећење оштећених лица.³⁹ Суд правде Европске уније приликом одлучивања у предмету Внук пошао је од тога да директиве о обавезному осигурању моторних возила, осим либерализације саобраћаја лица и робе, имају за циљ и заштиту жртава у случају незгода проузрокованих моторним возилом. Развој комунитарних прописа из области обавезног осигурања потврђује да ти прописи теже заштити оштећених лица из саобраћајне незгоде. Увођење директне тужбе против осигуравача од аутоодговорности, прописивање и подизање минималних сума осигурања, као и оснивање тела надлежног за накнаду штете проузроковане неосигураним или непознатим возилом (гарантни фонд), јесу докази који потврђују да је европски законодавац приликом доношења и измена директиве тежио да појача економску заштиту оштећених лица у случају саобраћајне незгоде.⁴⁰

Суд правде Европске уније циљним тумачењем директиве, дошао је до закључка да законодавац Европске уније из обавезног осигурања моторног возила није хтео да искључи штете које су проузроковане „приликом употребе моторног возила током које је оно обављало своју уобичајену функцију.“ Члан 3. став 1. Прве директиве требало би тумачити тако да употреба моторног возила обухвата сваку употребу возила која је у складу с уобичајеном функцијом тог возила.⁴¹

Национални судови држава чланица и држава које теже чланству у Европској унији, појам употреба моторног возила не би требало да схватају уже него Суд правде Европске уније. Рестриктивно схватање тог појма противно је циљу комунитарних прописа о обавезному осигурању моторних возила. Штета која настане приликом уобичајене функције

38 Ibid.

39 Владимира Чоловић, *Међународно осигурање аутоодговорности*, Досије, Београд 2007, стр. 104.

40 Пресуда C-162/13, тач. 49 - 55.

41 Ibid, тачка 56. и изрека пресуде.

моторног возила јесте штета настала услед употребе тог возила и требало би да буде покривена обавезним осигурањем од одговорности.

Пресуда C-162/13 потврђује да употреба трактора као пољопривредне машине може бити покривена обавезним осигурањем од одговорности за штету проузроковану моторним возилом.⁴² Уобичајена функција трактора, као једне самоходне радне машине, јесте и обављање радова у земљорадњи и другим гранама пољопривреде. Штете које настану услед употребе трактора као самоходне радне машине у пољопривреди, јесу штете причињене употребом моторног возила. У државама у којима обавезно осигурање важи и за тракторе, такве штете требало би да буду покривене осигурањем.

V Штета настала приликом употребе трактора као погонског средства

Трактор у стању мировања може бити извор кинетичке енергије који покреће неке друге уређаје. Професор Шулејић, штету која настане у тренутку када се трактор користи као погонска машина за неку другу машину (у конкретном примеру циркуларну тестеру за сечење дрвета), наводио је као случај у коме штета не би требало да буде покривена обавезним осигурањем моторних возила.⁴³

Питање да ли обавезно осигурање покрива штету која настане када се трактор у мировању користи у циљу погона других статичких уређаја, Суд правде Европске уније разматрао је приликом доношења пресуде C-514/16.

Наведена пресуда донета је поводом несреће која се д догодила 18. марта 2006. године у месту Sabrosa у Португалу. У незгоди је погинула Maria Alaves, радник у винограду. Она је критичном приликом хербицидима прскала винову лозу. Хербицид се налазио у спремнику уређаја за прскање који је био причвршћен на задњем делу трактора. Трактор је био у мировању, али је његов мотор био укључен ради погона пумпе за распршивање хербицида. Виноград се налазио на косом и терасастом тере-

42 Nicholas Beaven, „Vnuk: End of the Road?“, *The Personal Injury Brief Update Law Journal*, октобар 2014, доступно на: <http://www.pibriefupdate.com/content/pibulj-sec/2711-vnuk-end-of-the-road-nicholas-bevan-solicitor-mediator-consultant-and-trainer>, 15.2.2018.

43 Предраг Шулејић, „Појам употребе моторног и прикључног возила у обавезном осигурању од одговорности“, у: Јован Славнић, Предраг Шулејић (уредници), *Привреда и право осигурања у транзицији*, Палић, 2004, стр. 283.

ну. Због тежине трактора и због подрхтавања које су изазивали укључени мотор и пумпа за прскање, дошло је до клизања тла. Трактор је пао с тераса, преврнуо се и згњечио Mariu Alaves.⁴⁴

Супруг пок. Marie Alaves тужио је ради накнаде штете власнике винограда и осигуравајуће друштво код кога је предметни трактор био осигуран од аутоодговорности. Суд првог степена обавезао је власнике винограда да плате накнаду штете, али је одбио тужбени захтев према осигуравачу. Првостепени суд сматрао је да уговор о обавезном осигуравању закључен за предметни трактор не покрива спорну штету, зато што трактор критичном приликом није учествовао у саобраћајној незгоди. Власници винограда изјавили су жалбу Жалбеном суду у Гумарешу (*Tribunal da Relação de Guimarães*). У жалби су истакли да је штета наступила током рада трактора у вршењу пољопривредног послана, због чега мора бити покривена обавезним осигурањем од одговорности. Чињеница да ли је трактор био у мировању, паркиран или се кретао на пољопривредном газдинству, по жалбеним наводима, није од утицаја на постојање осигуравајућег покрића.⁴⁵

Tribunal da Relação de Guimarães обратио се европском суду ради тумачења комунитарног прописа. Португалски суд био је у дилеми да ли се у описаној ситуацији може сматрати да је штета настала услед употребе возила у смислу одредбе члана 3. став 1. Прве директиве. Жалбени суд указао је како је Суд правде Европске уније у пресуди C-162/13 оценио да појам „употреба возила“ подразумева сваку употребу возила која је у складу с уобичајеном функцијом тог возила.⁴⁶

Суд правде Европске уније у разлозима пресуде C-514/16 позвао се на своју пресуду донету у предмету Внук. Међутим, европски суд приликом доношења пресуде C-514/16 резоновао је на донекле другачији начин. Навео је како „појам употреба возила у смислу члана 3. став 1. директиве обухвата сваку употребу возила као превозног средства.“ Код возила која се, попут трактора, могу користити и као превозна средства и као радне машине, потребно је разлучити да ли је при настанку штете возило коришћено као превозно средство или као радна машина. Штета проузрокована приликом употребе моторног возила као превозног средства сматра се штетом услед употребе моторног возила. Суд правде Европске уније у пресуди C-514/16,

44 Пресуда C-514/16, тач. 9. и 10.

45 *Ibid*, тач. 16.

46 *Ibid*, тач. 19. и 26.

ра залику од пресуде у предмету Внук, закључио је да се штета настала приликом употребе моторног возила као радне машине, не може подвести под одредбу члана 3. став 1. Прве директиве.⁴⁷

Очигледно је да се трактор, у тренутку када у стању мiroвања покреће други пољопривредни уређај, не користи као превозно средство. Суд правде Европске уније у пресуди C-514/16 оценио је да се употреба трактора у описаној ситуацији не може квалификовати као „употреба возила“ у смислу наведене одредбе европског прописа. Главна функција трактора у тренутку наступања незгоде у којој је страдала Maria Alaves није била функција превозног средства. Напротив, предметни трактор у том тренутку коришћен је као машина која даје погонску снагу пумпи за расправљавање хербицида.⁴⁸

Суд правде Европске уније приликом доношења пресуде C-514/16 није се круто држао става из раније пресуде C-162/13. Уобичајена функција возила, по пресуди у предмету Внук, требало би да буде критеријум на основу кога се оцењује да ли је реч о штети која је покривена обавезним осигурањем моторних возила. Пресуда C-514/16 није донета применом тог критеријума. По схватању из пресуде C-514/16 штета проузрокована трактором покривена је обавезним осигурањем, ако је у моменту штетног догађаја главна функција трактора била функција превозног средства. Може се рећи да је Суд правде Европске уније у извесној мери променио сопствену праксу.

У периоду између доношења пресуде C-162/13 и пресуде C-514/16 могла је постојати дилема да ли су штете које настану када се трактор користи као погонско средство – извор кинетичке енергије за друге пољопривредне уређаје, покривене осигурањем или не. Међутим, сада је јасно да прописи Европске уније не траже да национална права оштећеним лицима признају право на накнаду из обавезног осигурања у таквим ситуацијама.

Недоумица о праву на накнаду штете проузроковане трактором као самоходном радном машином у пољопривреди, и даље се може јавити. Директивама Европске уније прописан је минимум права који се оштећеним лицима мора обезбедити. Дозвољено је да оштећени по националном праву буде у повољнијем положају.⁴⁹ Државе које као Република Србија теже чланству у Европској унији, у случају сумње да ли је одређе-

47 Ibid, тач. 31, 38. и 40.

48 Ibid, изрека пресуде.

49 Вид. члан 28. став 1. Кодификоване директиве.

ни степен заштите неопходан по европском праву или не, требало би да оштећене ставе у повољнији положај. Такво резоновање јесте у интересу европских интеграција, али и у интересу домаћих пољопривредника којима је штета нанета трактором при обављању радова. У неким споровима о накнади штете проузроковане трактором, могло би се сматрати да осигуравајуће друштво или гарантни фонд (ако се ради о неосигураним тракторима) одговара за штету проузроковану трактором као самоходном радном машином.

Међутим, штете које су изазване трактором у стању мировања који покреће неки други уређај, не би требало сматрати покривеним обавезним осигурањем. Ни осигуравач од аутоодговорности ни гарантни фонд не би требало да одговарају за штете које у таквим приликама настану.

VI Закључак

Право Европске уније не тражи од држава чланица да установе обавезу закључивања уговора о осигурању од одговорности за штету проузроковану трактором. Европски прописи дозвољавају државама да националним правом искључе тракторе из обавезног осигурања моторних возила. Међутим, актуелни прописи Републике Србије захтевају од власника трактора да се осигурају исто као и други имаоци моторних возила.

У државама које тракторе укључују у обавезно осигурање моторних возила, врло лако може доћи до дилеме да ли је штета проузрокована трактором покрivena осигурањем или не. Чињеница да је штета настала ван пута, тј. на површини која није намењена ни прикладна за обављање саобраћаја, више не би требало да буде разлог за недоумицу. Место на коме је дошло до незгоде, по изричитом ставу Суда правде Европске уније, није критеријум на основу кога се штета може искључити из покрића обавезног осигурања.

Штете које настану када се трактор у стању мировања користи ради погона других статичних пољопривредних уређаја, не би требало да буду покривене обавезним осигурањем.

Постоји ризик да трактором који се користи као самоходна пољопривредна машина буде проузрокована штета. Суд праве Европске уније одлучио је да је штета настала услед употребе трактора, која је у складу са уобичајеном функцијом тог возила, покрivena обавезним осигурањем. Могу се јавити дилеме приликом тумачења појма употреба моторног возила и уобичајена функција возила, који се користе у комунитарном

праву, односно пракси европске правосудне институције. Правом Европске уније утврђен је минимум заштите који се мора обезбедити оштећеним лицима. Национални прописи и национална судска пракса могу обезбедити већи степен заштите. Шире тумачење наведених појмова у интересу је оштећених лица. Домаћи судови, приликом одлучивања да ли је штета проузрокована трактором покривена обавезним осигурањем, не смеју бити сувише рестриктивни. Штету која настане приликом кретања трактора као самоходне радне машине, можемо прихватити као штету која треба да буде покривена обавезним осигурањем.

**Miloš RADOVANOVIĆ, Ph.D. Candidate
Legal Advisor in Association of Serbian Insurers**

USE OF TRACTOR AND INSURANCE COVERAGE

Summary

This paper refers the issue of insurance coverage for a damage caused by a tractor. First of all it will consider if the law of the European Union requires from a member state to enact compulsory liability insurance for the owners of tractors, as for the owners of other motor vehicles.

In some countries owners of tractors shall be required to enter into a contract providing insurance against liability for damage caused to third parties. In that countries there are dilemmas about insurance coverage. There are no doubts if a tractor was used as a means of transport on a public road. There are dilemmas for the damages occurred on terrain that is not suitable for use by motor vehicles. Considering the fact that tractor can be used as means of transport, but also as a self-propelled agricultural machine or propulsion device for other farm machinery, the insurance coverage may be disputable in the cases when tractor was used as a self-propelled agricultural machine or propulsion device for other farm machinery. Bearing in mind the practice of the Court of the European Union, the author will try to solve those dilemmas.

Keywords: insurance, motor liability insurance, use of motor vehicle, tractor, Court of justice of the European Union.